УДК 332.54
DOI: https://doi.org/10.30838/EP.194.144-150

Грабчук І.Ф.
кандидат економічних наук
Поліський національний університет
Grabchuk Inna
PhD in Economics
Polissia National University
https://orcid.org/ 0000-0001-5548-6034

Бугайчук В.В.
кандидат економічних наук
Поліський національний університет
Bugaychuk Vita
PhD in Economics
Polissia National University
https://orcid.org/ 0000-0002-7282-1794

Тимчак В.С.
кандидат економічних наук
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
Tymchak Vira
PhD in Economics
Chernivtsi National University named after Yu. Fedkovych
https://orcid.org/ 0000-0002-0194-1158

ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ТА ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

У дослідженні встановлено, що формування земельних відносин в Україні є складним та багатовимірним процесом, який включає низку проблем. Найголовнішою з яких є те, що земельне законодавство в Україні залишається фрагментарним і часто неузгодженим між всіма нормативними актами, а зміни, окремих регламентів та правових механізмів спричиняють ризики для інвесторів і землевласників, що ускладнює реалізацію високотехнологічного землекористування.

Обгрунтовано, що вирішення проблем розвитку земельних відносин та високотехнологічного землекористування має концентруватися на вдосконаленні законодавчої бази, захисту економічних, екологічних, соціальних інтересів суб'єктів господарювання та підвищення ефективності використання земельних угідь сільськогосподарського призначення в умовах високотехнологічного землекористування.

Ключові слова: *земельні відносини, аграрне виробництво, сільськогосподарські угіддя, землекористування, землевласники.*

PARADIGM DEVELOPMENT OF LAND RELATIONS AND HIGH-TECHNOLOGICAL LAND USE

The study substantiates that land resources are a strategic resource, the socio-economic development of society depends on the rationality and efficiency of their use. The economic content of the concept of «land relations» is generalized and it is revealed that they are a component of social relations, arise in the process of interaction of society with natural resources and regulate the norms of behavior of business entities of the agricultural sector of the economy within the framework of land legislation. The basis of land relations is the category of land ownership, therefore changes and development of organizational and legal forms of land ownership are perhaps the most important condition. It is worth noting that land relations in agriculture are part of production relations and can be both stimulating and restraining factors for the rational use of agricultural land and high-tech land use. It was found that land legislation in Ukraine remains fragmentary and often inconsistent between all regulatory acts, and changes to individual regulations and legal mechanisms cause risks for investors and landowners, which creates legal uncertainty and complicates the implementation of the efficiency of land resources use. High-tech land use is a direction of modern agrarian development

© Грабчук І.Ф., Бугайчук В.В., Тимчак В.С., 2024

aimed at increasing the efficiency of agriculture, preserving natural resources and ensuring food security.

Systematizing the problems and directions of development of land relations and high-tech land use, it was highlighted that the main priority remains the implementation of the social function of land ownership and land use, which ensures the most efficient land use of land plots for their intended purpose.

Thus, the main guidelines of land policy are the stability and effectiveness of the functioning of the system of land relations and agricultural land use, aimed at ensuring the country's food security and increasing the well-being of the population. The development of land relations and high-tech land use should be based on maximum consideration of natural, economic and social conditions and environmental requirements for preserving the environment, protecting land resources and restoring their fertility, increasing the productivity of the land fund, as well as limiting the negative impact of economic activity on flora and fauna, etc.

Key words: *land relations, agricultural production, agricultural lands, land use, landowners.*

JEL classification*: Q2, Q22*

Постановка проблеми. Земельні ресурси є стратегічним ресурсом, від раціональності та ефективності їх використання залежить соціально-економічний розвиток суспільства. За останні десятиліття спостерігалося традиційне використання землі як невичерпного ресурсу, що призвело до тотального її виснаження. Наразі, розуміння людством того, що земля є основою екосистеми та її стан впливає на загальний розвиток довкілля змінило ставлення до земельного фонду. Земельні ресурси мають обмежений характер, тому будь-які реформи призводять до перерозподілу земель і доходів, отриманих від їх використання. Прискорені трансформаційні процеси в аграрному секторі економіки України спричинили значні зміни у земельних відносинах, зокрема: зміну форми власності на землю, приватизацію земельних ділянок та підвищення відповідальності суб'єктів господарювання за раціональне використання земель та їх охорону.

У сільському господарстві земельні угіддя є основним засобом виробництва, від ефективності їх використання яких залежить рівень продовольчої безпеки населення. Досвід багатьох країн світу в аграрному секторі економіки демонструє успішну інтеграцію системи точного землеробства, яка сприяє не тільки підвищенню ефективності і точності всіх сільськогосподарських операцій, але найголовніше, направлена на відновлення родючості сільськогосподарських угідь та виробництву екологічно безпечної продукції.

Наразі, головними орієнтирами земельної політики стають стабільність і результативність функціонування системи земельних відносин та сільськогосподарського землекористування, спрямованої на забезпечення продовольчої безпеки країни та підвищення добробуту населення. Для досягнення цієї мети, з урахуванням досвіду розвинених країн, виникає необхідність обгрунтування напрямів розвитку земельних відносин які сприятимуть високотехнологічному землекористуванню.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження проблем розвитку земельних відносин, їх зміни в сільськогосподарських підприємствах та напрями ефективної інтеграції системи точного землеробства в аграрному секторі економіки досліджували такі науковці, як: Благун І.І., Вірченко О.В., Баланюк І.Ф., Данкевич В.Є., Іванюк Т.Л. Лупенко Ю. О., Судук Н.В, Ходаківська О.В. та ін.

В дослідженнях вчених сформовано термінологічний апарат земельних відносин, точного землеробства, визначено основні принципи їх функціонування, досліджено та проаналізовано механізм побудови земельних відносин та обґрунтовано напрями їх вдосконалення.

Попри значущість проведених досліджень, наразі, особливу увагу слід приділяти виявленню проблем розвитку земельних відносин, пошуку шляхів високотехнологічного використання земельних ресурсів. Підвищенню ролі земельних відносин у сільськогосподарських підприємствах щодо створення сприятливих умов для високотехнологічного використання сільськогосподарських угідь; ефективному веденню господарської діяльності з використанням землі як основного виробничого ресурсу.

Метою проведеного дослідження є виявлення проблем та обгрунтування напрямів розвитку земельних відносин та активізації аграріїв до високотехнологічного землекористування.

У дослідженні застосовано наукові методи: узагальнення (для виявлення економічної сутності земельних відносин та точного землеробства), метод систематизації (для аналізу структури економічних факторів, що впливають на розвиток земельних відносин та високотехнологічного землекористування), логічний метод дослідження та графічний (для наочного представлення наукового матеріалу).

Виклад основних результатів дослідження. Розвиток земельних відносин як складової виробничого процесу в аграрному секторі економіки в будь-який період розвитку суспільства залишаються актуальними для науковців, спеціалістів та практиків. В основі змін земельних відносин домінуючою завжди була власність на землю як головний засіб виробництва у сільському господарстві. В Україні право власності на землю забезпечується і гарантується громадян і юридичним особам, які мають статус резидента країни [12]. Водночас, використання земельної власності не повинно порушувати права і свободи громадян, інтереси суспільства, а також не може негативно впливати на екологічний стан та природні властивості землі. Головною метою земельного законодавства країни є управління земельними відносинами щодо реалізації прав на землю громадянами країни, юридичних суб'єктів господарювання, територіальних громад та сприяння ефективному використанню і охороні земельних ресурсів.

За науковими дослідженнями, сутність земельних відносин слід розглядати як складову суспільних відносин, які виникають у процесі взаємодії суспільства з

природним довкіллям та регулюють норми земельного законодавства. У Земельному кодексі України земельні правовідносини трактуються як суспільні відносини, що стосуються володіння, користування і розпорядження землею [8, 12]. Володіння слід розглядати, як суспільно-земельне відношення особи до належної їй земельної ділянки, що передбачає панування над нею, коли ця особа сприймає землю як свою у відносинах з іншими людьми. Користування означає виробниче або інше особисте використання властивостей землі, а також споживання результатів її використання. Розпорядження є ухваленням рішень щодо долі землі (земельної ділянки) та виконання управлінських і розпорядчих дій щодо неї. Власник самостійно вирішує, як діяти з належною йому земельною ділянкою, яким її використовувати, обмінювати або переводити з іншої категорії в іншу, задовольняючи свої потреби [5, 6, 11, 14]. Інші автори трактують земельні правовідносини як суспільні відносини, що стосуються володіння, користування, розпорядження та управління землею на державному, господарському та внутрішньогосподарському рівнях, враховуючи її як об'єкт господарювання та засіб виробництва в сільському господарстві [5, 6, 7, 9, 10 17]. Поняття земельних правовідносин охоплює широкий спектр питань економічного і правового характеру. Основою земельних відносин є категорія власності на землю, тому зміни та розвиток організаційно-правових форм власності на землю є чи не найголовнішою умовою. Варто зазначити, що земельні відносини у сільському господарстві є частиною виробничих відносин та можуть бути як стимулюючими, так і стримуючими чинниками щодо раціонального використання сільськогосподарських угідь та високотехнологічного землекористування. Аграрний сектор економіки є найбільш вразливим до проблем, пов'язаних зі зміною клімату, деградацією земель та втратою біорізноманіття, тоді як повинен формувати продовольчу безпеку, важливість якої особливо загострилася за час військової агресії рф.

Наразі до учасників земельних відносин у процесі сільськогосподарського виробництва ставляться підвищені вимоги щодо забезпечення справедливості володіння і розпорядження, раціональності та ефективності використання земельних угідь.

Водночас, формування земельних відносин в Україні є складним та багатовимірним процесом, що включає низку проблем, які впливають на ефективність використання земельних ресурсів та економічний розвиток країни. Земельне законодавство в Україні залишається фрагментарним і часто неузгодженим між всіма нормативними актами, а зміни, окремих регламентів та правових механізмів спричиняють ризики для інвесторів і землевлевласників, що створює правову невизначеність та ускладнює реалізацію ефективності використання земельних ресурсів. Відсутність повного та прозорого кадастру земельних ділянок часто призводить до конфліктних ситуацій між власниками та уповноваженими органами. Складні бюрократичні процедури та непрозорі механізми прийняття рішень щодо надання прав власності на землю створили загрозу концентрації земель сільськогосподарського призначення у руках небагатьох суб'єктів і вказує на монополізацію великих земельних масивів. Спостерігається надінтенсивне використання земельних угідь та виникає потреба в ефективному контролі за дотриманням екології. Крім того, інформаційна база про землю ще не повністю охоплює земельні масиви території держави, і це ускладнює прийняття стратегічних рішень щодо управління земельними ресурсами. Зокрема, в частині визначення потреби в інтеграції сучасних технологій для ведення кадастру та управління земельними ресурсами. Через нерівномірний доступ до земельних ресурсів загострюються соціальні конфлікти, зокрема між міським та сільським населенням. Ринок землі викликає занепокоєння серед сільських громад щодо їх економічної безпеки та стабільності землеволодінь.

Усі ці проблеми потребують комплексного підходу до вдосконалення земельних відносин. Зокрема вдосконалення законодавчої бази, підвищення прозорості процедур, розвитку земельного кадастру, захисту економічних, екологічних, соціальних інтересів та підвищення ефективності використання земельних угідь сільськогосподарського призначення в умовах високотехнологічного землекористування, що значною мірою підвищить конкурентоспроможність аграрного сектора економіки.

Високотехнологічне землекористування в Україні стикається з проблемами, які не дозволяють повноцінну реалізацію точного землеробства, яка є найсучаснішою технологією в аграрному секторі. До проблем застосування точного землеробства у сільськогосподарське виробництво України відносяться: брак значних інвестицій у спеціалізоване обладнання, таке як системи GPS, дрони, автоматизовані трактори, сенсори для аналізу ґрунту та інше; .дрібні фермери не завжди мають фінансові можливості для придбання таких технологій, що призводить до нерівномірного доступу інноваційних проектів; значна частина аграріїв не мають достатньо знань і досвіду для впровадження сучасних агротехнологій, що обмежує їх застосування; відсутність стабільного доступу до Інтернету в сільських районах ускладнює використання хмарних технологій; поганий стан сільських доріг і транспортної інфраструктури об'єднує можливості для мобільного обслуговування; точне землеробство залежить від детальної інформації про стан земельних ділянок, кліматичні умови та попередні врожаї; держава поки не забезпечує належного стимулювання впровадження точного землеробства через фінансові програми, податкові пільги чи гранти для агровиробників; підтримка та обслуговування високотехнологічного обладнання потребує доступу до кваліфікованих спеціалістів і сервісних центрів та інші.

Технології точного землеробства, які підвищують ефективність використання земельних ресурсів в країнах з високим рівнем розвитку, не завжди ефективні в умовах українського сільського господарства через кліматичні особливості та типи обґрунтувань. Необхідна адаптація технологій до регіональних особливостей, що вимагає знову ж таки додаткового ресурсу. Тому, завдяки збалансованому вирішенню зазначених

проблем можна забезпечити сталий розвиток земельного потенціалу України.

Подолання зазначених викликів щодо розвитку земельних відносин та високотехнологічного землекористування потребує державної підтримки, розвитку інфраструктури та доступ до фінансових ресурсів (рис. 1).

Вдосконалення земельних відносин вимагає кілька ключових напрямів, які сприяють раціональному використанню земельних ресурсів, забезпечують продовольчу безпеку та сталого розвитку сільських територій: удосконалення системи обігу земель сільськогосподарського призначення, що забезпечує прозорі умови купівлі-продажу; справедливе ціноутворення та захист прав власників; подальший **розвиток орендних відносин**; **оптимізація податкової системи у сфері землекористування**; **комплексний землеустрій** сільськогосподарських угідь; **підтримка точного землеробства та сучасних технологій**; запровадження системи **охорони та відновлення ґрунтів,** що сприятиме залученню інвестицій у сільське господарство та підвищенню ефективності використання земельних ресурсів.

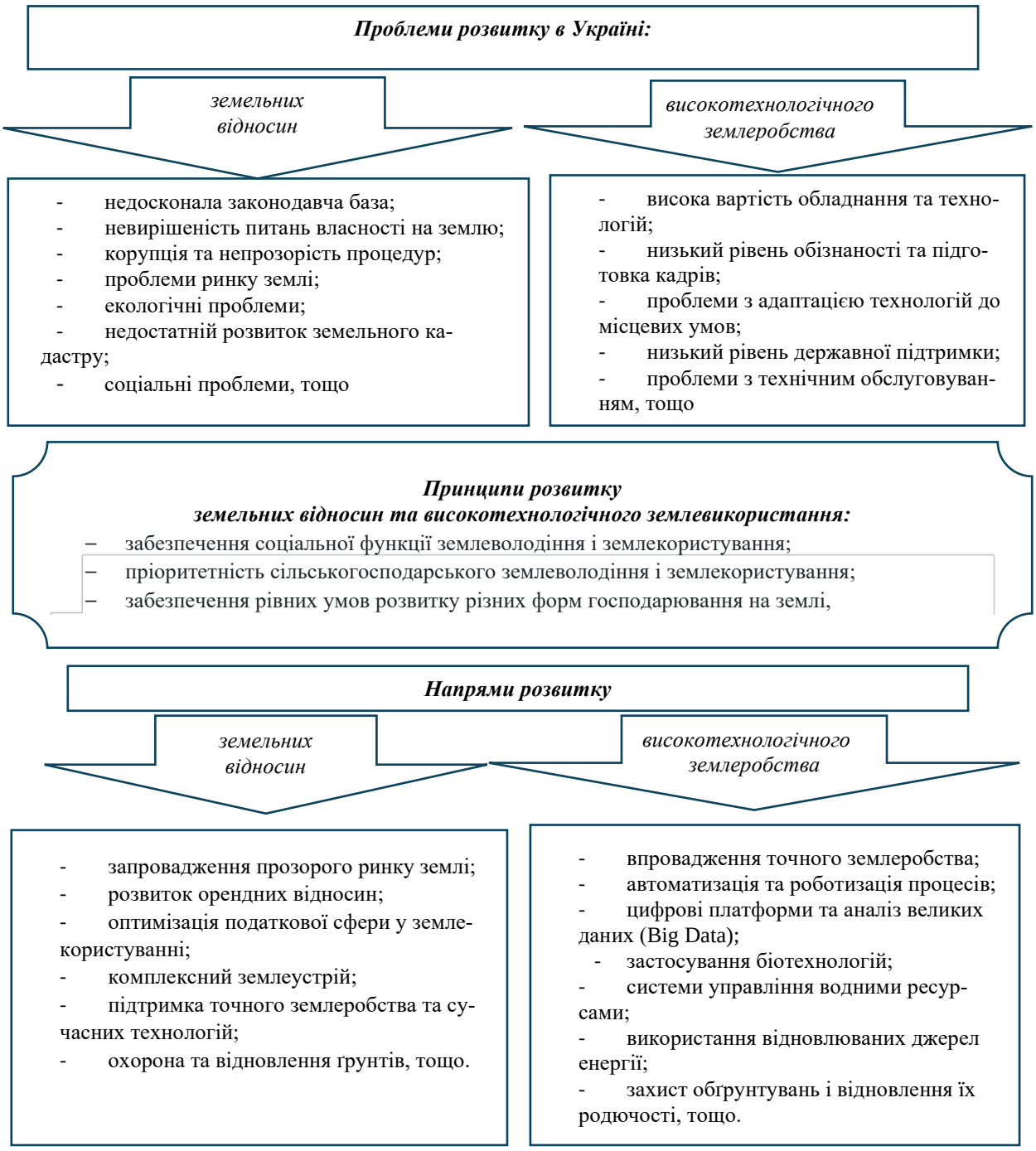

Рис. 1. Ідентифікація проблем та напрямів розвитку земельних відносин та високотехнологічного землекористування
Джерело: узагальнено авторами на основі [10,13,17].

Високотехнологічне землекористування є напрямом сучасного аграрного розвитку, спрямованим на підвищення ефективності сільського господарства, збереження природних ресурсів та забезпечення продовольчої безпеки. Одним з базових елементів ресурсозберігаючих технологій в сільському господарстві є «точне землеробство» (або як його іноді називають «прецизійне землеробство» - precision agriculture). В основі точного землеробства є регулювання урожайністю посівів с урахуванням середньої величини коливання довкілля щодо вирощуваних культур у сільському господарстві. Іншими словами, це оптимальне управління на кожному квадратному метрі поля його поживністю, водозабезпеченістю щодо культури, яка на ній вирощується. Метою такого управління є досягнення максимального прибутку за рахунок оптимізації сільськогосподарського виробництва та раціонального використання господарських і природних ресурсів, що створює реальні можливості для виробництва якісної сільськогосподарської продукції і збереження довкілля для майбутніх поколінь.

Впровадження точного землеробства означає використання технологій та методів, які дозволяють оптимізувати процеси вирощування сільськогосподарських культур для підвищення врожайності та ефективності використання ресурсів і включає застосування GPS, дронів, сенсорів, супутникових знімків та аналітичного програмного забезпечення, щоб дозволяє збирати дані про стан рослини, погодні умови тощо. Завдяки точному землеробству аграрії можуть прийняти більш обґрунтоване рішення щодо розподілу добрив, води та засобів захисту рослин лише там, де це потрібно, що зменшує витрати та мінімізує негативний вплив на родючість грунту.

Захист та відновлення родючості ґрунтів є комплексом заходів, спрямованих на збереження їх якості, запобіганню їх виснаженню. Родючість ґрунту є його здатністю забезпечити рослини необхідними поживними речовинами, водою та киснем, що з економічної точки зору забезпечує прибуток для отримання високих врожаїв та сталого сільськогосподарського виробництва. Захист та відновлення родючості ґрунтів передбачає застосування органічних та мінеральних добрив, оскільки регулярне внесення добрив поповнює запас живильних речовин у ґрунті. Органічні добрива (компост, гній) також покращують структуру ґрунту, підвищують його водоутримувальні властивості.

Систематизуючи проблеми та напрями розвитку земельних відносин та високотехнологічного землекористування доцільно виокремити головні принципи сучасного землевпорядкування:

- формування юридичних, територіальних та еколого-економічних умов для забезпечення реалізації громадянами України прав на земельні угіддя;
- реалізація соціальної функції землеволодіння та землекористування, яка забезпечує максимально ефективне землекористування земельних ділянок за їх цільовим призначенням, без втрати корисних властивостей і зниження стану;
- забезпечення комплексного розвитку території, організації їх вивчення та використання як сукупності складних і антропогенних екосистем;
- пріоритетність сільськогосподарського землеволодіння і землекористування;
- забезпечення рівних умов розвитку різних організаційно-правових форм господарювання на землі,
- суворе дотримання земельного законодавства і нормативних актів;
- максимальне врахування природно-економічних і соціальних умов та екологічних вимог, з оптимальним і покращенням збереження навколишнього середовища, охорони земельних ресурсів і відтворення родючості обґрунтувань, підвищення продуктивності земельного фонду, , а також обмеження негативного впливу господарської діяльності на рослинний і тваринний світ, тощо.

Зазначені напрями, спрямовані на розвиток земельних відносин, дозволяють збалансувати економічні та екологічні інтереси, забезпечуючи сталий розвиток аграрного сектора і високотехнологічне використання земельних ресурсів та стає необхідною реалізація низки заходів, спрямованих на системне вирішення актуальних питань подальшого інноваційного розвитку та ведення систем землеробства і землекористування, а також опрацювання шляхів відновлення, реабілітації та ефективного використання земель сільськогосподарського призначення. Реалізація обґрунтованих напрямків сприятиме підвищенню продуктивності агросектора, скороченню витрат на ресурси та зменшенню екологічного навантаження.

Висновки. Розвиток земельних відносин полягає в ефективній реалізації земельної реформи, яка передбачає орієнтацію державної політики на економіко-правове, екологічно безпечне та високотехнологічне землекористування. Водночас, формування земельних відносин в Україні є складним і багатовимірним процесом, що охоплює низку проблем, які впливають на ефективність використання земельних ресурсів. Складні бюрократичні процедури та непрозорі механізми прийняття рішень щодо надання права власності на землю створили загрозу концентрації земель сільськогосподарського призначення в руках небагатьох осіб і вказують на монополізацію великих земельних ділянок. Спостерігається порушення господарського використання земельних угідь, що підкреслює необхідність ефективного контролю за дотриманням екологічних норм. Інформаційна база про землю ще не повністю охоплює земельні масиви країни, що ускладнює процес прийняття стратегічних рішень щодо управління раціональністю землекористування.

Таким чином, розвиток земельних відносин і високотехнологічне землекористування ґрунтується на максимальному врахуванні природно-економічних і соціальних умов та екологічних вимог щодо збереження навколишнього середовища, охорони земельних ресурсів і відтворення їх родючості, підвищення продуктивності земельного фонду, а також обмеження негативного впливу господарської діяльності на рослинний і тваринний світ, тощо.

Список використаних джерел:

1. Баланюк І.Ф., Іванюк Т.Л. (2020). Земельні реформи в Україні: історія проведення. Економіка АПК. № 1. С. 111-120.
2. Благун І.І., Судук Н.В. (2022). Земельні ресурси як складова економічного потенціалу країни. Наукові перспективи. № 6(24). С. 230-241 DOI: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-6(24)-230-241.
3. Вірченко О.В. Інституційні особливості формування ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні. Ефективна економіка. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2345
4. Ємець О.І., Григорів О.О., Чумичкіна Е.В. (2022). Облік земельних ділянок та раціональне використання землі в сільському господарстві. Інноваційна економіка. № 4. С. 125-130.
5. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення" № 552-IX від 01.07.2021 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua
6. Закон України "Про Державний земельний кадастр" № 3613-VI від 07.07.2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text.
7. Закон України "Про охорону земель" № 962-IV від 19.06.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text
8. Земельний кодекс України № 2768-III від 25.10.2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws
9. Іванюк Т.Л. (2019). Земельні реформи в Україні. Перспективні форми організації господарської діяльності на селі : матеріали Сімнадцятого Конгресу вчених економістів-аграрників та Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ 30 травня 2019 р.). Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки", С. 383–386.
10. Іванюк Т.Л. (2020). Методологічні імперативи розвитку земельних відносин сільськогосподарських підприємств. Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень: Матеріали ІІ наук.-практ. конф. (Львів, 28 квітня 2020 р.). Тернопіль: Осадца Ю.В., С. 12–14.
11. Іванюк Т.Л. (2020). Трансформація земельних відносин до ринкових умов. Актуальні проблеми та перспективи розвитку агро- та електроінженерії: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Бережани, 10 квітня 2020 р.) Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., С. 92–94
12. Конституція України від 28.06.1996 р. – URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
13. Купріянчик І.П., Мельник Д.М., Салюта В.А. (2018). Інституційний підхід до планування розвитку системи землекористувань територій територіальних громад. Інвестиції: практика та досвід.,№ 16. С. 25-30.
14. Лупенко Ю. О., Ходаківська О.В. (201). Трансформація земельних відносин у сільському господарстві (аналітичний огляд). Київ : ННЦ "ІАЕ". 52 с.
15. Пуцентейло П.Р., Костецький Я.І., Брик М.М. (2022). Цифровізація управління земельними ресурсами: світовий досвід та вітчизняні реалії. Інноваційна економіка. № 4(92). С. 0-28. 162.
16. Реформування аграрних відносин в другій половині XIX – початку XX ст. URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1331366
17. Розвиток земельних відносин в аграрній сфері: монографія (2016). / М.М. Федоров, В.Я. Месель-Веселяк, О.В. Ходаківська та ін.; за ред. Лупенка Ю.О., Ходаківської О.В. Київ : ННЦ "ІАЕ". 432 с.
18. Становлення і розвиток земельного законодавства України у XX – на початку XXI століття. URL: http://nsj.gov.ua/files/1529050295Land%20law_A5_verska%2029%20May%202018_p erenosi_SEMIFIN.pdf
19. Шульга О. (2010). Історія розвитку земельних відносин в Україні. Вісник КНЕТУ. № 4. С. 123-134.
20. Shelenko D., Balaniuk I., Sas L., Malik M., Matkovskyi P., Levandivskyi O., Humeniuk M. (2021). Forecasting of net profit and the area of land of private enterprises. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, Vol. 43. No. 4. P. 500-516.

References:

1. Balaniuk I.F., Ivaniuk T.L. (2020). Zemelni reformy v Ukraini: istoriia provedennia [Land reforms in Ukraine: history of implementation]. Ekonomika APK, No. 1. Pp. 111-120. [in Ukrainian].
2. Blahun I.I., Suduk N.V.(2022). Zemelni resursy yak skladova ekonomichnoho potentsialu krainy [Land resources as a component of the country's economic potential]. Naukovi perspektyvy, No. 6(24). Pp. 230-241 DOI: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-6(24)-230-241 [in Ukrainian].
3. Virchenko O.V. Instytutsiini osoblyvosti formuvannia rynku zemel silskohospodarskoho pryznachennia v Ukraini [Institutional features of the formation of the agricultural land market in Ukraine]. Efektyvna ekonomika. http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2345 [in Ukrainian].
4. Yemets O.I., Hryhoriv O.O., Chumychkina E.V. (2022). Oblik zemelnykh dilianok ta ratsionalne vykorystannia zemli v silskomu hospodarstvi [Land accounting and rational use of land in agriculture]. Innovatsiina ekonomika, No. 4. Pp. 125-130. [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy "Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo umov obihu zemel silskohospodarskoho pryznachennia"[Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Conditions for the Circulation of Agricultural Land"]. № 552-IX vid 01.07.2021 r. URL: http://zakon3.rada.gov.ua [in Ukrainian].
6. Zakon Ukrainy "Pro Derzhavnyi zemelnyi kadastr" [Law of Ukraine "On the State Land Cadastre"]. № 3613-

VI vid 07.07.2011 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text [in Ukrainian].

7. Zakon Ukrainy “Pro okhoronu zemel” [Law of Ukraine “On Land Protection”]. № 962-IV vid 19.06.2003 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text [in Ukrainian].

8. Zemelnyi kodeks Ukrainy [Land Code of Ukraine]. № 2768-III vid 25.10.2001 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws [in Ukrainian].

9. Ivaniuk T.L. (2019). Zemelni reformy v Ukraini [Promising forms of organizing economic activity in the countryside]. Perspektyvni formy orhanizatsii hospodarskoi diialnosti na seli : materialy Simnadtsiatoho Konhresu vchenykh ekonomistiv-ahrarnykiv ta Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv 30 travnia 2019 r.). Natsionalnyi naukovyi tsentr “Instytut ahrarnoi ekonomiky”, Pp. 383–386. [in Ukrainian].

10. Ivaniuk T.L. (2020). Metodolohichni imperatyvy rozvytku zemelnykh vidnosyn silskohospodarskykh pidpryiemstv [Methodological imperatives for the development of land relations of agricultural enterprises]. Finansovo-ekonomichnyi rozvytok Ukrainy v umovakh transformatsiinykh peretvoren: Materialy II nauk.-prakt. konf. (Lviv, 28 kvitnia 2020 r.). Ternopil: Osadtsa Yu.V, Pp. 12–14. [in Ukrainian].

11. Ivaniuk T.L. (2020). Transformatsiia zemelnykh vidnosyn do rynkovykh umov [Transformation of land relations to market conditions]. Aktualni problemy ta perspektyvy rozvytku ahro- ta elektroinzhenerii: Materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Berezhany, 10 kvitnia 2020 r.) Ternopil: FOP Palianytsia V. A.,. Pp. 92–94 [in Ukrainian].

12. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] vid 28.06.1996 r.: [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр [in Ukrainian].

13. Kupriianchyk I.P., Melnyk D.M., Saliuta V.A. (2018). Instytutsiinyi pidkhid do planuvannia rozvytku systemy zemlekorystuvan terytorii terytorialnykh hromad [Institutional approach to planning the development of the land use system of territorial communities]. Investytsii: praktyka ta dosvid, No. 16. Pp. 25-30. [in Ukrainian].

14. Lupenko Yu. O., Khodakivska O.V. (2015). Transformatsiia zemelnykh vidnosyn u silskomu hospodarstvi (analitychnyi ohliad) [Transformation of land relations in agriculture (analytical review)]. Kyiv: NNTs “IAE”. 52 p. [in Ukrainian].

15. Putsenteilo P.R., Kostetskyi Ya.I., Bryk M.M. (2022). Tsyfrovizatsiia upravlinnia zemelnymy resursamy: svitovyi dosvid ta vitchyzniani realii. Innovatsiina ekonomika [Digitalization of land management: global experience and domestic realities]. No. 4(92). Pp. 20-28; 162. [in Ukrainian].

16. Reformuvannia ahrarnykh vidnosyn v druhii polovyni KhIKh – pochatku KhKh st [Reforming agrarian relations in the second half of the 19th - early 20th centuries.]. URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1331366 [in Ukrainian].

17. Rozvytok zemelnykh vidnosyn v ahrarnii sferi [Development of land relations in the agricultural sector]: monohrafiia / M.M. Fedorov, V.Ia. Mesel-Veseliak, O.V. Khodakivska ta in.; za red. Lupenka Yu.O., Khodakivskoi O.V. Kyiv : NNTs “IAE”, 432 p. [in Ukrainian].

18. Stanovlennia i rozvytok zemelnoho zakonodavstva Ukrainy u KhKh – na pochatku KhKhI stolittia [Formation and development of land legislation of Ukraine in the 20th and early 21st centuries]. URL: http://nsj.gov.ua/files/1529050295Land%20law_A5_verska%2029%20May%202018_p erenosi_SEMIFIN.pdf [in Ukrainian].

19. Shulha O. (2010). Istoriia rozvytku zemelnykh vidnosyn v Ukraini [History of the development of land relations in Ukraine]. Visnyk KNETU, No. 4. Pp. 123-134 [in Ukrainian].

20 Shelenko D., Balaniuk I., Sas L., Malik M., Matkovskyi P., Levandivskyi O., Humeniuk M. (2021). Forecasting of net profit and the area of land of private enterprises. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, Vol. 43. No. 4. Pp. 500-516. [in English].